

DANNEBROG 800

HANS CHRISTIAN BJERG

HISTORIEN OM DANNEBROG

Danmarks-Samfundet 2019

© 2019 Hans Christian Bjerg og Danmarks-Samfundet
ISBN 978-87-990709-7-8
EAN 9788799070978

Danmarks-Samfundet
Idrættens Hus
Brøndby Stadion 20
2605 Brøndby
www.danmarks-samfundet.dk

Hans Christian Bjerg
Historien om Dannebrog
1. udgave 2019 udgives af Danmarks-Samfundet med støtte
fra A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers
Fond til Almene Formaal.

Produceret af STEP i samarbejde med
Mortensen – Kommunikation & Medie.

Indholdsfortegnelse

Forord	5
Dannebrog som identitetssymbol	6
Dannebrog bliver kongens og statens flag	9
Legenden om Dannebrog's fremkomst	10
Dannebrog som kongens banner fra 1300-tallet	14
Dannebrog 1400-1600	18
Dannebrog 1600-1800	21
Dannebrog bliver folkets flag efter 1800	27
Dannebrog som udtryk for nationalfølelse	27
Dannebrog i første halvdel af 1800-tallet	30
Dannebrog's popularitet omkring midten af 1800-tallet	32
Brugen af Dannebrog efter 1864	34
Hæren indfører flagdage	35
Dannebrog og Sønderjylland	36

Dannebrog som nationalsymbol	37
Danmarks-Samfundet 1908	37
Første Verdenskrig 1914-18	38
Dannebrogfesten 1919	39
Genforeningen 1920	40
Flagkommissionen af 1927	41
Dannebrog og den tyske besættelse	42
Dannebrog i vores hverdag	43
Flagdage	45
Dannebrog og vor nationalfølelse	47
Hovedpunkter i Dannebrog's historie	48
Danmarks-samfundet	50

Forord

Danmark er blandt flere fællesnævnerne bundet sammen af vort sprog, vor fælles kultur og vort flag. I en tid, hvor verden bliver mere og mere opsplittet, er det godt at Dannebrog er blevet "folkets flag", så vi alle har et fælles symbol at samles om.

Ifølge legenden fejrer Dannebrog 800 år den 15. juni 2019. Som en naturlig følge af Danmarks-Samfundets formål at udbrede kendskabet til og brugen af Dannebrog som et nationalt symbol på dansk kultur, fællesskab og identitet besluttede Danmarks-Samfundet blandt mange andre initiativer i forbindelse med 800 års jubilæet, at vi ville udgive en jubilæumsbog om Dannebrogshistorie fra myten om at flaget faldt ned fra himlen under slaget ved Lyndanisse i Estland i 1219 til i dag, hvor Dannebrog er blevet folkets flag, som vi møder overalt både ved festlige lejligheder og ved mere sørgelige begivenheder.

Historiker og forfatter Hans Christian Bjerg fører os i denne publikation med sikker hånd gennem Dannebrogshistorie. Fra den noget tvivlsomme myte dateret 15. juni 1219 frem

til i dag 800 år senere, hvor flaget fra at være kongens og den herskende klasses æresbanner er blevet det danske folks ubestridte største samlingsmærke i alle mulige og umulige sammenhænge.

Er der noget vi alle kan blive enige om er dansk – så er det Dannebrog.

Danmarks-Samfundet vil gerne udtrykke en stor tak til forfatteren for denne smukke bog om Dannebrogshistorie. Med den håber vi, at kunne udbrede kendskabet til vort dejlige nationale symbol og samtidigt, blandt mange andre, takke vore medlemmer for stor hjælp og støtte gennem årene.

FLAGETS HISTORIE OGSÅ ER DANMARKS HISTORIE.

Erik Fage-Pedersen
Landsformand
Danmarks-Samfundet

Kombinationen af det rød-hvide Dannebrog på baggrund af den blå himmel og de grønne marker. Det er sådan den danske befolkning kender deres land og deres flag.

Dannebrog som identitetssymbol

Et par unge danskere er på vej til en fodboldkamp, hvor det danske landshold skal spille. De har malet deres ansigter så de ligner Dannebrog, med det hvide kors på rød bund.

Der er fødselsdag i kolonihaven. Familie og venner er samlet, og man vil gerne gøre det lidt festligt, så Dannebrog hejses i flagstangen.

I Damaskus, Syriens hovedstad, brænder en rasende folkemængde et flag af. Det er rødt med et hvidt kors. Det er en enkel og effektiv måde for mængden at vise deres vrede på over for det de opfatter som danskernes manglende respekt for profeten Muhammed og religionen islam.

Det danske flag er hejst på Hans Ø, en øde ø nordvest for Grønland. I Canada mener man, at denne ø tilhører dette land. Flagets tilstedeværelse markerer den danske opfattelse af, at man til gengæld mener, at denne ø hører ind under den danske suverænitæt.

Disse fire scener afspejler i glimt vores nationalflag som symbol for vores identitet. Derfor finder vi Dannebrog anvendt i mange forskellige sammenhænge, til fest, til sjov, og når der er problemer og det er alvor. Vores flag er det enkle symbol for identitet, rettigheder, interesser – og følelser.

Dette er naturligvis ikke noget specielt for det danske flag. Ingen stat har i historiens løb kunnet undvære et flag eller anden form for identitetssymbol. Flag har derfor meget tidligt haft en samlende og identitetsskabende funktion. Især har dette oprindeligt været af betydning i militær henseende.

Stort set alle kendte stats- og nationsflag har ændret sig gennem tiderne, og afspejler derved de pågældende landes historiske og politiske udvikling. Dannebrog har ikke ændret sig i 700-800 år og er derfor det ældste nationalflag i verden. Det schweiziske flag anvendtes første gang i 1339, men er først blevet nationalflag i 1800-tallet. Det østrigske flag ses en gang imellem anført som et flag på alder med Dannebrog. Det nuværende østrigske flag nævnes fra 1230, men det var ikke i brug som nationalflag 1700-1945. Der findes derfor intet flag i verden, der som Dannebrog uden ændringer har været anvendt som nationalflag i over 700 år.

Vores statsdannelse er endnu ældre og går omkring 1000 år tilbage. Den har i denne periode været intakt som geografisk bestemt suverænitetsområde, og ikke været indlemmet i andre statsdannelser. Derfor er Danmark i dag også en af de ældste nationer i verden. Det er en enestående foreteelse i global sammenhæng.

Danmark har undgået store politiske og geografiske omvæltninger – udover i et par korte perioder at være besat af en fremmed magt. Dette er forklaringen på, at vi også har kunnet bevare vort

flag intakt i så mange århundreder som symbol for Danmark og dansk kultur. Dannebrogshistorie er derfor også i høj grad Danmarks historie. I takt med Danmarks statsmæssige udvikling har Dannebrog som symbol gennemgået en tilsvarende udvikling. Fra at være kongens flag er det senere blevet statens flag, og nationens flag, for i dag tillige at være folkets flag, der bruges af alle danskere. I dag anvendes Dannebrog inden for alle disse kategorier.

Gennem sin stærke og simple symbolværdi vækker et flag også følelser hos den enkelte. En dansker, der har levet mange år uden for Danmark og i havnen ser et skib med Dannebrog agter, kniber måske en tåre, fordi det bringer følelser frem hos den pågældende – om barndommen i Danmark, om hans forældre eller blot længslen efter den danske sommer og det landskab, som han på en eller anden måde føler sig knyttet til fra barndommen. Det er den følelse, vi kalder nationalfølelse. Hvis en sådan nationalfølelse - og det gælder selvfølgelig ikke kun for danskere - bliver til en opfattelse af, at danskere er bedre end alle andre i verden, så taler man om nationalisme eller nationalistisk indstilling. Anvendelse af flaget som nationalt symbol er

imidlertid ikke nødvendigvis forbundet med en nationalistisk indstilling.

Brugen og accepten af Dannebrog er i Danmark meget udbredt, formentlig over gennemsnittet sammenlignet med andre lande. I de fleste andre lande er nationens flag og dets anvendelse ofte reguleret ved en særlig lov, og i adskillige landes forfatninger er nationens flag direkte nævnt. Dannebrog står ikke anført i Grundloven fra 1849, og er heller ikke nævnt i de grundlove, som er blevet vedtaget efterfølgende. På trods af den udbredte anvendelse af Dannebrog i Danmark og blandt danskere, kan dette egentlig undre. Men at flaget ikke står anført i Grundloven 1849, skyldes nok, at det på dette tidspunkt endnu var kongens og statens flag, og ikke benyttedes i almindelighed af danskerne. Men det kan undre, at flaget ikke kom med i den Grundlov fra 1953, som vi lever under. I samme forbindelse er det også forbavsende, at Danmark aldrig har fået en flaglov. I 1907 og 1927 var der nedsat kommissioner for at forberede en sådan lov. Men det mislykkedes hver gang, og der er ikke senere taget noget initiativ til at regulere anvendelsen af Dannebrog som nationalflaget.

En del af forklaringen på, at Dannebrog er så udbredt blandt den danske befolkning i alle mulige situationer, er måske, at flagets brug netop i k k e er reguleret af love og bestemmelser! Dette synes at være en udbredt opfattelse, og at dette forhold netop gør, at Dannebrog er en succes i Danmark. Måske en typisk dansk opfattelse!

Der er imidlertid ikke tvivl om, at Dannebrog er et enkelt og smukt flag i sin konstruktion og farvesammensætning, en farvesammensætning, der i øvrigt overholder anvisningerne for tydelig heraldik, og derfor står skarpt for beskueren.

"Det er kedeligt for de andre", konstaterede forfatteren Peter Seeberg i en publikation om Dannebrog, "men det er pinligt sandt! Vi har fået tildelt det smukkeste flag i verden, det må der være en hensigt med, og det er der naturligvis!". Peter Seeberg giver her udtryk for med både alvor og ironi, at den danske selvforståelse omkring Dannebrog i hvert fald ikke fejler noget! Nationalfølelse er der intet forkert ved, så længe den ikke udarter sig til ekstrem nationalisme.

Vi diskuterer ofte, hvad dansk kultur er, og hvad det vil sige at være dansk. Dannebrog spiller en vigtig og naturlig rolle i denne diskussion. Dannebrog er en samlende etikette for landet, dets historie og kultur. Forenklet kan man måske sige, at dem, der flager med Dannebrog og bruger det, er danskere. Ingen ville uofficielt næppe anvende Dannebrog i dagligdagen, hvis de ikke følte sig knyttet til alt det, som flaget står for.

Dagligdagen går hurtigt, og måske glemmer vi ofte forklaringen eller baggrunden for de nære ting, som f.eks. Dannebrog. Det er denne fremstillings opgave i hovedtræk at give baggrunden for Dannebrogshistorie og vores anvendelse af det gennem århundrederne.

Dannebrog bliver kongens og statens flag

En legende, som har bidt sig godt fast, siger, at under et slag mellem danskerne og esterne ved lokaliteten Lyndanisse den 15. juni 1219, var danskerne hårdt trængt, og først sejrede efter, at der var faldet et banner, "et hvidt kors på en ulden dug", ned fra himlen. Dette røde flag med det hvide kors, hedder det, har siden været danskernes mærke, betegnet Dannebrog, det vil sige danernes klæde. Selv om vi i dag sikkert kunne forestille os, at det omtalte banner var fremkommet på det nævnte tidsrum uden at være "faldet ned fra himmelen", og at dette naturligt ville forklare legenden - så er legenden som sådan, selv om den ikke kan bevises ud fra historiske kilder, i dag så meget knyttet til det danske flag, at den gennem flere århundreder er blev valgt som udgangspunkt for at fejre vores flag. Alt andet ville for en dansker føles underligt! Legendens fylder således 800 år, og er blevet en integreret del af vores flagtradition.

Legenden om Dannebrog's fremkomst

Legenden om, hvordan danskerne fik deres flag er meget smuk, men er oplagt problematisk, og savner autenticitet og kildebelæg, men den er alligevel så fast forankret i dansk kultur og selvforståelse, at det til hver en tid vil være naturligt at vælge 1219 som udgangspunkt for en fejring af vort flag. Skriftlige vidnesbyrd om flagets eksistens finder vi i dag først i materiale efter 1350.

Historikeren Christiern Pedersen (1480-1554) udgav i begyndelsen af 1514 dele af Saxo's historie, der gik frem til begyndelsen af 1200-tallet. På forsiden af denne udgivelse gengav han en dansk konge stående foran sin hær, der fører et banner med et dannebrogsmærke. Christiern Pedersen ville fortsætte der hvor Saxo

stoppe. Hans notater, formentlig skrevet omkring 1527, blev imidlertid aldrig udgivet, men blev kendt og anvendt af efterfølgende historikere.

Vi ved, at Valdemar 2. Sejv var på kors-tog i de første årtier af 1200-tallet til Livland, det vi i dag betegner som Estland, for at omvende de hedenske livlændere i dette område. Ærkebiskoppen Anders Sunesen fra Lund deltog med kongen i dette togt. Han var af paven blevet udset til at være primus motor i korstogene mod de baltiske områder. De danske tropper blev hurtigt hårdt trængt, hedder det i Christiern Pedersens notater, og kongen afgav nu det løfte, at han ville forbedre sig over for sine undersåtter, hvis han sejrede over livlænderne. Der fandt derefter et slag sted på Vitus' og Modestus' dag

Forsiden af Christiern Pedersens udgivelse af Saxo's Danmarkshistorie i 1514. Man ser, at den opstillede hær bag kongen fører et banner med Dannebrogsmærket.

(den 15. juni). Ærkebisen placerede sig sammen med andre gejstlige på et højdedrag, hvorfra de kunne se begge hæere. Ærkebisen bad nu med oprakte arme "som en anden Moses" om dansk sejr. Når ærkebisen ikke var i stand til at række hænderne op mod Himmelen, og måtte lade dem falde på grund af træthed, blev de danske slået tilbage. Andre af de tilstedeværende gejstlige understøttede nu Anders Sunesens arme, og således sejrede danskerne, og "den sejrende konge blev et andet menneske", som det hedder.

Denne beskrivelse har utvivlsomt et forbillede i 2. Mosebog, 17,8-13. Her bliver israelitterne angrebet af amalekiterne. Ved det efterfølgende slag anbringer Moses sig på en høj, hvor han kan se kampen. "Når nu Moses løftede hænderne i vejret, fik israelitterne overtaget, men når han lod hænderne synke, fik amalekiterne overtaget. Og da Moses' hænder blev trætte, tog de en sten og lagde under ham: så satte han sig på den, og Aron og Hur støttede hans hænder, hver på sin side; således var hans hænder stadig løftede, til Solen gik ned, og Josua huggede amalekiterne og deres krigsfolk ned med sværdet."

Det er værd at bemærke, at Christiern Pedersen ikke i denne sammenhæng nævner sted og årstal for det her nævnte slag. Andetsteds skriver han imidlertid om et korstog, som den danske konge foretog i Estland i 1208, og at "somme mene ock sige at samme kongh Valdemar skulle fange Dannebroggi nied aff himmelen samme tiid, som er en huit korss i et røth field".

På samme tid - i 1520erne - sad franciskanermunken Peder Olesen (Petrus Olai) i Roskilde og samlede oplysninger ind til en historie om Danmark. I et af hans notater fra 1527 hedder det på moderne dansk:

"Et andet sted står der, at da de rettroende danske på denne Valdemar 2. tid i det Herrens år 1208 kæmpede i Livland på det sted, som kaldes Fellin, mod de vantro livlændere og allerede næsten overvundne [danskere] fromt anråbte om guddommelig hjælp, modtog de straks som belønning et banner, der faldt ned fra himlen, og som var mærket med et hvidt kors, påtrykt en ulddug, og de hørte en røst fra himlen, at når dette blev løftet højt til vejrs, ville de straks knuse deres modstandere og vinde

fuldstændig sejr; og således skete det. Men det banner plejer med sit sædvanlige navn at kaldes dannebrog".

Vi kender i historien andre eksempler på, at kristne hære har sejret efter at have modtaget tegn fra Himlen, såkaldt jærtegn. Den byzantinske kejser Konstantin (274-337) skulle under et slag i 312 havde set et kors over solen og samtidig hørt en stemme, der sagde "Ved dette tegn skal du sejre" (in hoc signo vinces). Siden førte han et korsbanner med denne latinske indskrift. I Spanien skulle der under et slag i 1217 mellem kristne riddere og mauriske krigere i luften have vist sig et gyldent kors på hvid bund. I hvilket omfang Peder Olesen har haft kendskab til disse jærtegn vides ikke, men omtalen af et fysisk banner, der kommer ned fra Himmelen under et slag er et enestående jærtegn i historien. Dette er nok også medvirkende til at gøre legenden omkring Dannebrog yderligere markant.

Vi ved ikke om Christiern Pedersen og Peder Olesen har haft forbindelse med hinanden. Peder Olesen nævner, at han har benyttet ældre kilder, som nu i hvert fald er tabt. Overensstemmelserne mellem de to historikere kan skyldes, at de begge

bygger på samme nu tabte kilder. Senere fik Peder Olesen tilsyneladende kendskab til, at der rent faktisk fandt et slag sted i 1219 ved Lyndanisse, og han rettede derfor i sine notater årstallet 1208 til 1219! Det er altså her, at den nu kendte version af legenden første gang får liv.

Såvel Christiern Pedersens som Peder Olesens notater og optegnelser blev senere benyttet af andre historikere i 1500-tallet, Hans Svanning og Anders Wedel Sørensen. Omkring 1560 skrev Hans Svanning om Kong Hans' historie. Han havde god grund til netop på dette tidspunkt at tage legenden om Dannebrog op. I 1500 havde Kong Hans foretaget et erobringstog mod den lille stat Ditmarsken. Han medtog Dannebrogspanen, sikkert i håb om, at dette gav ham sejr. Desværre endte felttoget som en katastrofe. Kongens lejede rytterhær blev slået af en bondehær, der tillige erobrede den medbragte fane. I en tysk kilde hedder det, at der var tale om "kongens hovedbanner, som man siger i fortiden blev givet en dansk konge ved et mirakel mod russerne". Den blev efterfølgende ophængt i Ditmarskens hovedkirke i Wöhrden. I 1559 blev denne fane så tilbageerobret af Frederik 2. og derefter anbragt i Slesvig Kirke, hvor

den senere gik til. Der var derfor god mening i, at Hans Svaning nævnede, at nu var den gamle fane atter kommet tilbage til Danmark. Det antydes, at der var tale om den fane, der var faldet ned fra Himmelen i Estland.

I sin Danmarks Riges Krønike, der blev udgivet 1595-1603, samler historikeren Arild Huitfeldt (1546-1609) de forskellige oplysninger fra Christiern Pedersen, Peder Olesen, Hans Svaning og Anders Wedel Sørensen om Dannebrog og slagene i Estland til én beskrivelse.

Arild Huitfeldt omtaler Valdemar 2. Sejrs korstog til Estland i 1219. Ankomsten med sin flåde bliver kongen et øjeblik overvældet af fjendernes antal, og beslutter at trække sig tilbage, men bisp Peder fra Aarhus overtaler ham til at blive, og fremfører, at hvis kongen vil forbedre sig i forhold til sine undersåtter, så vil Gud give ham sejren. Dette understøttes af Ærkebiskop Anders Sunesen, der også deltager i togtet. Derefter hedder det hos Arild Huitfeldt, at *"Kong Valdemar drog imod sine fjender med al magt, og gjorde et stort slag med dem. Det skrives ligeledes om ham, som om Moses, enten det er sandt eller ej, må*

Gud vide, at Biskop Anders skulle have stået på sine knæ på bjerget, og bedt til Gud, og al den stund han rakte sine hænder op til Himmelen, vandt de danske, men straks hans hænder faldt ned, på grund af hans alderdom, fik hedningene overtaget: derfor støttede de andre bisper og præster hans arme, så længe kampen pågik, og med gudelig andagt bad om at Gud ville give de kristne sejren, og omvende hedningene til Guds bekendelse. Samme tid skal være sket, at de danske blev slået på flugt, og havde mistet deres banner, som de skulle følge. Da skal der ned fra Himmelen være falden et banner, af vævet stof, rødt i feltet, med et hvidt kors i, som de så fulgte. Derefter slog de fjenderne."

Videre skriver Arild Huitfeldt, at denne sejr skulle være sket ved en lokalitet kaldt Volmer. Endvidere skriver han, at den danske konge i sit våben fører et hvidt kors som tegn på, at han gjorde Livland kristent. Derefter hedder det, at *"Samme fane, som da faldt ned og førtes, er kaldt Dannebrog, og er gemt udi lang tid på grund af dens store helligdom, sammen med den overtro, at man alle vegne med denne i kamp skal vinde, ligesom Konstantin også førte et kors i sin fane sammen med ind-*

skriften In hoc signo vinces. Denne fane forblev i Ditmarsken, da Kong Hans fik sit nederlag. Men om fanen skal være faldet ned fra Himmelen, eller om alle sejre blot kommer fra Gud, eller er blevet ham tilsendt fra paven som et cruciat [helligt kors], og de togter som i fordums tid førtes for den kristne tro, vil jeg overlade til hvers egen overvejelse”.

Arild Huitfeldts Danmarks historie fik stor udbredelse i både 1600- og 1700-tallet, og hans fremstilling af tilkomsten af Dannebrog er blevet gentaget op til vore dage. På grundlag af flere oplysninger, som vi hver for sig ikke har tilstrækkeligt kildebelæg for, får han disse sat sammen til en helhed, der naturligvis heller ikke har noget sikkert kildegrundlag. Men helheden indeholder nu ingredienserne 1) Året 1219, 2) Volmerslaget (Lyndanisse), 3) Dannebrog nedfaldt fra Himmelen og 4) Ærkebispens Anders' bøn om sejr med oprakte hænder.

Interessant er endvidere Arild Huitfeldts egne overraskende bemærkninger, om, at han i virkeligheden ikke selv tror på legenden om flaget. Alle sejre kommer jo alligevel fra Gud! Han antyder også en mulig forklaring på det hele, nemlig at flaget

eller banneret kan have været tilsendt fra paven og medgivet de danske gejstlige på korstoget til Estland som en gave fra paven og som et opmuntrende tegn fra Gud. Den endelige forklaring overlader han til sine læsere - og til os i dag - til fortsat overvejelse og eftertanke. Uanset hvordan vi vender og drejer denne begivenhed, vil den dog altid være knyttet til vores flag!

Dannebrog som kongens banner fra 1300-tallet

I forbindelse med de europæiske korstog 1100-1300 blev korset et udbredt og populært symbol. Det placeredes på brynjer, hestedækkener og bannere for at signalere, at man kæmpede for den kristne tro. Derfor kan man på samtidige tegninger og genstande se gengivet mange eksempler på et rødt flag med et hvidt kors, uden at dette har noget at gøre med Danmark eller Dannebrog.

De to store ridderordener, som opstod i forbindelse med korstogene, Tempelridderne og Johanitter-ordenen, førte henholdsvis et hvidt flag med et rødt kors og et rødt flag med et hvidt kors. Disse korsflag kan i dag genkendes i forskellige sammenhænge. Den tysk-romerske kejser førte i 1200- og 1300-tallet et rødt flag

Korset var et yndet symbol blandt korsridderne og blev anvendt mange steder i Europa for at vise sin kristne tro. Her ses et rødt banner med et hvidt kors i et håndskrift fra Middelalderen, uden at den gengivne situation har noget med Danmark at gøre.

med et hvidt kors. Tempelriddernes flag blev senere anvendt som Englands flag og udgør i dag en del af Storbritanniens flag. Johanitterne slog sig ned på Malta, og derfor førte Malta frem til 1789 et flag, der lignede Dannebrog. Frem til 1945 var et rødt

mærke med et hvidt kors en del af det italienske statsvåben, og anvendes i dag stadig i Savoyen, som dette områdes mærke. Det schweiziske flag blev anvendt første gang 1339, men blev først langt senere nationalflag. Det østrigske flag – som ikke er et korsflag – er fra 1230, men det blev ikke anvendt som nationalflag mellem 1700-1945.

Dannebrog var således et af de mange korsflag, der var i brug i Europa i Middelalderen. Men det er bemærkelsesværdigt, at det er det eneste, der efter 700-800 år, ubrudt har overlevet som et stadig anvendt nationalflag. Dette gør Dannebrog til det ældste nationalflag i verden.

Vi har ikke kilder – hverken skriftlige eller ikke-skriftlige - der viser Dannebrog anvendt som et dansk flag eller kongeflag i 1200-tallet. Det har vi derimod fra 1300-tallet.

Valdemar 4. Atterdag blev konge af Danmark i 1340. I 1347 var han på pilgrimsrejse til Jerusalem og besøgte på tilbagevejen den tysk-romerske kejser Ludvig 4. af Bayern. Denne førte som anført et rødt banner med hvidt kors, hvad der kan ses

på mange afbildninger. En lang række eksempler på anvendelsen af et rødt mærke med hvidt kors vides således med sikkerhed at have forbindelse til dette kejserlige banner. Valdemar Atterdag havde tilbragt sin barndom og ungdom ved Ludvig 4.s hof, så det må anses for sandsynlig, at den danske konge, efter sin pilgrimsrejse og for at vise sin tilknytning til kejseren, er begyndt at føre et banner svarende til den tysk-romerske kejsers – et rødt flag med et hvidt kors. Valdemar døde i 1375.

Den ældste afbildning af et flag med hvidt kors på rød bund med forbindelse til Danmark, vi har kendskab til, findes i den nederlandske våbenbog "Armorial Gelre". Den er koloreret og menes at stamme fra perioden 1370-1386. Den beskriver en række heraldiske

våben, som må have været i brug før dette tidspunkt, i hvert fald fra midten af 1300-tallet og muligvis før. Under betegnelsen *die coninc van denmarke* [Kongen af Danmark] ses et guld skjold med tre blå løver eller leoparder mellem udstrøede røde hjerter, et våben, som de danske konger beviseligt har ført siden 1100-tallet. I en anden nederlandsk våbenbog, *Armorial Bellenville*, fra nogenlunde samme tid, ses det danske kongevåben, men uden banneret. Men på en side med danske våbner i denne våbenbog er der ved et skjold med et kors i anført ordet *Denenbroce*. Det kan være det ord, der er blevet til *Dannebrog*, som vi kalder vort flag. Dette er tilsyneladende første gang vi støder på ordet *Dannebrok*. Vi kender senere betegnelsen *Danebroka* i en svensk tekst fra 1439 og i en dansk tekst fra 1478.

Den danske konges våben gengivet i den nederlandske våbenbog Armorial Gelre, der er blevet til omkring 1380. I forbindelse med våbenet er gengivet et rødt banner med et hvidt kors. Det er den ældste fremstilling af et sådant banner, der sættes i forbindelse med Danmark.

En kombination af det danske kongevåben og det danske rød-hvide banner ses på den senere Erik af Pommerns segl fra 1398. Han lader løverne i det gamle danske kongevåben med poterne i fællesskab holde om det danske banner.

Betydningen af ordet er usikker, men betegner formentlig "danskernes klæde eller dug/banner", altså danskernes flag.

Gengivelsen i den nederlandske våbenbog *Armorial Gelre* viser, at det har været almindeligt kendt i Europa i anden halvdel af 1300-tallet, at den danske konge som regent har ført dette korsbanner. Derfor må det konstateres, at Dannebrog, som vi kender det i dag, har været anvendt som dansk kongeflag i hvert fald fra midten af 1300-tallet. Kendskabet til afbildningen i *Armorial Gelre* stammer først fra en udgivelse i 1881, men er først fra 1940'erne blevet kendt af danske forskere og forfattere. Et kendskab til afbildningen fremkommet på et tidligere tidspunkt havde sikkert sparet mange for spekulationer og teorier.

Vi har ikke kendskab til, at Dronning Margrethe, der var Danmarks regent 1375-1412, benyttede Dannebrog som banner. Hendes efterfølger Erik af Pommern, der sad på tronen frem til 1439, var derimod interesseret i at anvende dette banner. I et segl fra 1398 med hans våben lod han i dettes første felt de tre løver i det gamle danske kongevåben sammen holde Dannebrog i poterne. En fiks og interessant heraldisk detalje. Det viser, at banneret må have været velkendt også i Margrethes tid. Ved kroningen i Lund i 1448 af Christian 1. overrakte ærkebispem det danske banner til kongen. I 1464 hedder det i en svensk kilde, at man fra et dansk skib erobrede et banner "thet the kallade Danabroka" [det de kalder Dannebrog]. Og i 1471 mistede de danske tropper i et slag ved Brunkeberg ud for Stockholm deres

Anvendelsen af Dannebrog som kongens mærke i 1400-tallet fremgår bl.a. af Kong Hans' kroningskåbe fra 1483.

fane. Danskerne forsvarede hårdnakket deres fane, og det fortælles, at der lå 500 faldne omkring det sted, hvor kampen om fanen havde stået.

Gennem forskellige vidnesbyrd kan vi således konstatere, at Dannebrog må have været anvendt gennem 1400-tallet som dansk symbol, især anvendt som skibsflag. Dannebrog, der i 1300-tallet kun kendes i kvadratiske eller rektangulære udgaver, ses i løbet af 1400-tallet også at blive anvendt i en udgave opsplittet i to spidser.

Dannebrog 1400-1600

Efter kong Hans' tiltrædelse i 1483 øges antallet af vidnesbyrd om anvendelsen af Dannebrog. Kongen var tilsyneladende inte-

Dansk mønt fra 1520erne, hvorpå Dannebrog er gengivet.

resseret i anvendelsen af Dannebrog. Det ses således tydeligt på borten på hans kroningskåbe fra 1483.

I 1500 foretog kong Hans som tidligere nævnt et erobringstogt mod den lille stat Ditmarsken. Her mistede den danske hær sin hovedfane. I 1559 blev denne fane tilbageerobret af Frederik 2.

Ved 1500-tallets begyndelse var der således fokus på Dannebrog, og det er værd at bemærke, at netop på dette tidspunkt, i de første årtier af 1500-tallet, formulerede historieskrivere legenden om Dannebrog, der blev sendt fra Himmelen og givet danskerne i 1219. Måske har disse forhold forbindelse med hinanden.

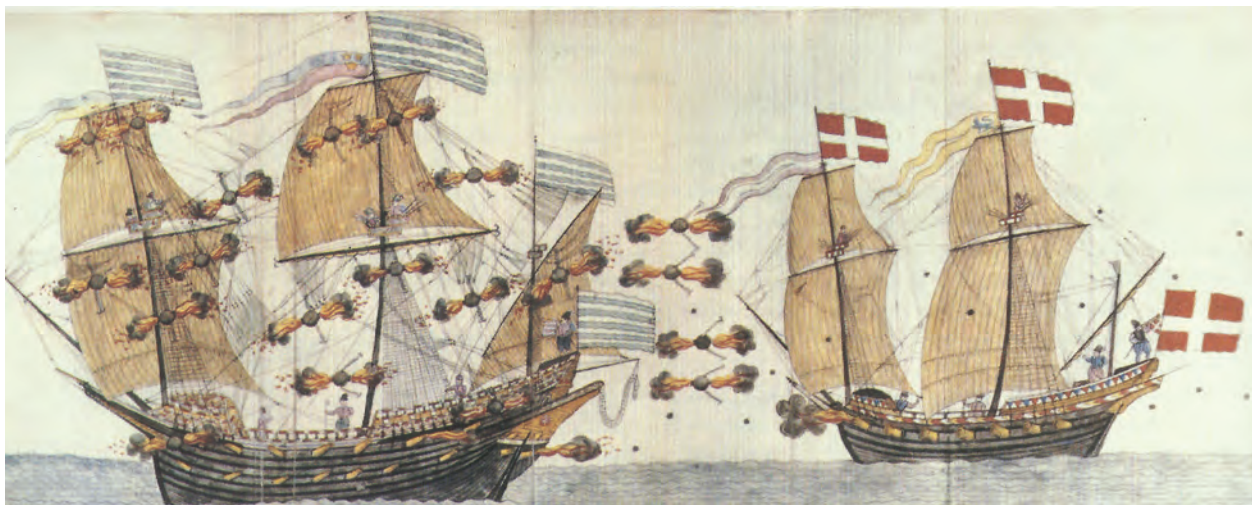
Kalkmaleri fra Udby Neder Kirke fra begyndelsen af 1500-tallet. Dannebrog ses om bord måske for at vise, at kongen er om bord.

Mens historieskriverne i 1500-tallet arbejdede med legenden omkring Dannebrog's fremkomst ca. 300 år før, har vi adskillige vidnesbyrd, der viser, at flaget på samme tid fik status som kongens og statens flag. Flaget kan således genfindes på mønter og samtidige fremstillinger. Især ses Dannebrog anvendt til søs, hvor der var behov for nationalitetsmarkeringer, men også på fæstninger og i forbindelse med hæren anvendtes nu Dannebrog.

I Rudolf von Deventers lærebog om artilleri fra 1585, der blev anvendt ved oplæringen af den senere Christian 4., ses en kamp mellem et dansk og et svensk orlogsskib formentlig under krigen 1563-70. Den farvelagte tegning viser tydeligt anvendelsen af Dannebrog til søs, her i en rektangulær form.

Bemærk det svenske flag på Deventers tegning. På dette tidspunkt havde svenskerne endnu ikke indført det senere korsflag. Man anvendte kombinationen af blå og gul fra det svenske rigsvåben. Det svenske nationalflag som korsflag ses først an-

Et dansk orlogsskib kæmper mod et svensk under Den nordiske Syvårskrig 1563-70. Stutflaget blev på dette tidspunkt stadig anvendt til søs af flådens skibe. Bemærk det svenske flag, som benyttedes før 1620erne. Tegning fra manuskript fra 1585.

vendt efter 1620erne. En nærliggende tanke er, at både Christian 4. og Gustaf 2. Adolf under trediveårskrigen kæmpede om retten til at være den protestantiske tankes hærfører. I denne strid tog det danske flag med det hvide kors i sig bedre ud som et kristent banner end det sribede svenske flag. Den svenske konge har derfor også antaget et korsflag, og brugt den opsplittede

udgave som kongens flag, på samme måde som den danske konge gjorde i 1620erne. På afbildninger fra 1600-tallet kan man se, at svenskerne fra 1658 og muligvis lidt før gik over til at anvende tre spidser i deres konge- og statsflag, i modsætning til Dannebrog til spidser. Dette gav også bedre mulighed for under dårlige lys- og vejrforhold at skelne mellem de to flag til søs.

Dannebrogens anvendelse som fane for hærstyrkerne og om bord på kongens skibe ses meget tydeligt på de gobeliner, som hofmaleren Hans Knieper udførte omkring 1586 og som blev ophængt på Kronborg.

Dannebrog 1600-1800

Ligeledes fra 1580'erne findes en tegning af danske og svenske orlogsskibe i en fiktiv kamp, som den senere Christian 4. har tegnet i sin stilebog. De danske skibe fører stutflag og vimpler. Den kommende regent interesserede sig meget for søkrig og skibe, ligesom flag også havde hans store opmærksomhed.

I sin stilebog tegnede den senere Christian 4. denne fiktive kamp mellem danske og svenske orlogsskibe.

På Frederik 2.s sarkofag i Roskilde, der blev udført i 1598, ses Dannebrog i en kvadratisk form som hærbanner og i opsplittet udgave som skibsflag. Det er formentlig Christian 4. der står bag denne udformning af flagene. I Deventers manuskript fra 1585 ser vi vimpler i splitflagsudgave i forbindelse med hærstyrker, men ikke anvendt til søs. På sarkofagen er det første gang

Estandart (Rytterfane) benyttet af et rytteriregiment under Christian 4. I fanens øverste hjørne er anbragt et Dannebrogsmærke med det hvide kors i form af et såkaldt Mantua-kors, der senere blev anvendt ved de danske hærafdelingers faner, og i nyere tid har været brugt som militært nationalitetsmærke.

vi støder på splitflaget anvendt til søs. Det samme ses på et orlogsskib gengivet på et berømt stik over København fra 1611 af Jan Dicksen. Splitflaget kom således i brug som orlogsflag omkring 1600.

Det rektangulære og det opsplittede Dannebrog blev omkring 1600 tilsyneladende anvendt i flæng. Dette bragte Christian 4. orden i. Det var af betydning, at der klart kunne skelnes mellem de kongelige skibe og de privatejede. Christian 4. indførte derfor i 1625 en bestemmelse om, at kun de kongelige besiddelser som slotte og fæstninger samt flådens skibe måtte føre splitflag, det vil sige, et Dannebrog, der på den ydre side var splittet op i spidser. Alle andre skulle føre et almindeligt rektangulært flag. Dette blev ikke sagt direkte, men da Dannebrog havde væ-

ret ført længe på danske skibe, og det kun var det kongelige flags brug, der blev fastsat bestemmelser for, så må man slutte, at kongen generelt accepterede det rektangulære flag til almindelig brug. Denne adskilte brug af stutflaget, egentlig "det korte flag" og splitflaget fremgår også af andre samtidige stik. Flagene blev særligt benyttet på skibe, men også i Christian 4. s tid som elementer i hærens faner, hvor der i øverste hjørne af fanen var anbragt et lille kvadratisk Dannebrog. For rytterregimenternes vedkommende var det hvide kors gengivet som et såkaldt Mantua-kors, hvor korsets arme udvider sig udadtil. Forklaringen på dette kender vi ikke, men Dannebrog med det hvide kors i Mantua-udgaven er senere blevet brugt som den danske hærs særlige udgave af Dannebrog.

Det er således Christian 4., der har indført splitflaget, som de nordiske lande, som de eneste, anvender som statsflag. Det lå kongen stærkt på sinde, at denne bestemmelse blev overholdt. Den blev præciseret i senere søkrigsartikler og bestemmelser.

I 1671 stiftede Christian 5. Dannebrogordenen som en ridderorden, og dens grundlæggende statutter blev udstedt i 1808.

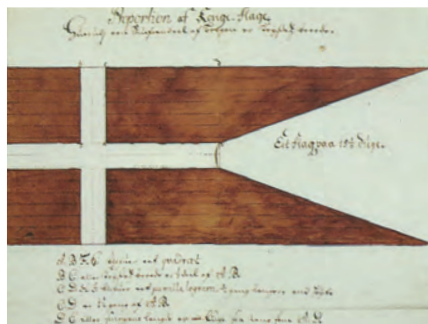

Dette samtidige maleri på Gaunø Slot af orlogsskibet "Friderich", der var i tjeneste 1649-71, viser anvendelsen af splitflaget, som blev indført i 1625. Skibets kanonporte er malet som kvadratiske Dannebrogssflag.

Navnet Dannebrog blev anvendt som navn for det orlogsskib, der blev søsat på Nyholm i 1692. Skibets udsmykning viser, at skibet er opkaldt efter Dannebrogordenen indstiftet i 1671, altså ikke direkte efter flaget.

Ordenens baggrund blev relateret tilbage til Valdemar 2. og slaget i 1219, deraf navnet. Ejendommeligt nok er Dannebrog som flag imidlertid ikke nævnt i ordenens statutter, men et W for Valdemar og Mantuakorset er benyttet ved ordenstegnet udformning. Da det første orlogsskib, der i 1692 blev søsat på Nyholm og navngivet "Dannebrog", var det ikke opkaldt efter flaget, men ordenen, hvilken fremgår af udsmykningen af skibet.

I 1690 kom der et egentligt flagreglement for flåden, og den 21. januar 1696 blev proportionerne for kongeflaget, som splitflaget blev betegnet, for første gang fastsat. Det benyttedes også som orlogsflag. Den røde farve på den originale, godkendte tegning er meget mørk, især set i forhold til de efterfølgende bestemmelser om flaget. Om det er tilfældigt vides ikke. I bestemmelsen anføres der ikke noget om farvenuancen. Den mørke nuance af rød er imidlertid blevet opfattet som at konge- og orlogsflaget, og senere udelukkende orlogsflaget, er mørkere end de øvrige anvendte variationer af Dannebrog. Denne tradition er blevet fastholdt til vore dage, men er først i nyere tid blevet officielt fastsat.

Dimensionerne for kongeflaget blev første gang fastsat i 1696. Det blev tillige benyttet som statsflag og orlogsflag.

Proportionerne af kongeflaget blev fastsat således, at de to inderste felter ind mod liget,

flagets bort ind mod flagstangen, skulle være kvadratiske, korsets bredde skulle være $\frac{1}{7}$ af flagets lig. De ydre felter skulle være et rektangulært felt, hvis længde var $1\frac{1}{2}$ gang det indre kvadratiske felt, der hver var forsynet med en split eller tunge, hvis længde svarede til den samlede længde af de øvrige dele af flaget. Dette gav flaget et aflangt udseende i forhold til det kongeflag, der havde været anvendt gennem 1600-tallet.

Under Den store nordiske Krig 1709-20 fik autoriserede kaperskibe lov til at føre splitflag, men da krigen var slut, blev denne ret tilbagekaldt.

Indtil 1730 havde splitflaget som anført været anvendt både som kongens personlige flag såvel som et flag for alle kongelige besiddelser til søs og til lands. Det var svært i praksis at skelne mellem disse to kategorier. Men efter Christian 6.s tiltrædelse i 1730, skønnedes det, at der burde markeres en adskillelse mellem kongens personlige flag og kongeflaget som statsflag. Der blev derfor i 1731 indført et særligt kongeflag, hvor der i midten af splitflagets hvide kors blev anbragt et felt, en såkaldt spuns, med kongens monogram. Det blev derigennem præciseret, at det rene splitflag var stats- og orlogsflag.

Det er første gang, at vi ser, at der i Dannebrog indsættes særlige mærker, som reservede flagene til særlig anvendelse. I 1732 fik Asiatisk Kompagni ved sin oprettelse tilladelse til at føre et flag med kompagniets mærke anbragt i spunsen. Ideen bag dette var sikkert, at man derved kunne tillade Kompagniet, som jo ikke var en kongelig eller statslig myndighed, at føre splitflag, som jo ellers ikke måtte føres af private. Et splitflag signalerede, at den danske konge eller stat stod bag det pågældende skib, og man håbede vel

derigennem, at dette kunne beskytte dyrebare laster mod "kapere, tyrkere og røvere". Af samme grund fik Asiatisk Kompagni senere lov til at tone rent splitflag, når dets skibe var syd for Ækvator.

Det her nævnte forhold var baggrunden for at myndighederne under og efter Christian 4. til stadighed havde problemer med at forbyde private at anvende splitflaget. Igennem hele 1700-tallet og også op gennem 1800-tallet måtte myndighederne bruge ressourcer på, at få dette forbud opretholdt. En skipper fik således i 1738 en bøde for at sejle forbi Kronborg med splitflag. Mange handelsskibe så deres snit til, når de mente at være langt væk fra danske myndigheder, at sætte splitflaget, som skønnedes at give en vis beskyttelse. Der er beretninger om, hvordan skipperne, når de havde passeret Skagen, satte splitflaget agter og håbede ikke at møde danske orlogsskibe på deres færd. Splitflaget synes, i forhold til stutflaget, at have været mere populært. Måske fordi det mange gange tager sig smukkere ud!

I 1743 fik Orlogsflåden et nyt flagreglement, hvori det bl.a. blev fastslået, at flaget kunne sættes på halv stang for at udtrykke

sorg. En gammel skik, som for første gang her indgik i et dansk reglement.

Den 11. juli 1748 kom bestemmelser for Dannebrog benyttet som almindeligt handelsflag. Proportionerne for dette blev det samme som kongeflaget fra 1696, blot uden spidserne. Derudover indførtes et såkaldt kommisflag, der skulle anvendes af handelsskibe, som tilhørte kongen eller staten. Dette havde de ydre mål og forhold som handelsflaget, men var desuden forsynet med spidser, som udgjorde 5/12 af flagets længde. Der blev derfor tale om et næsten kvadratisk flag med meget korte spidser. Anvendelsen af dette flag blev dog meget begrænset. Til gengæld kom der allerede en plakat af 25. marts af 1757 om, at danske skibe, der sejlede i Middelhavet, skulle føre handelsflaget med kongens monogram i spunsen. Dette var affødt dels af, at korsridderne på Malta på deres fartøjer førte et flag, der var næsten identisk med Dannebrog, og derfor kunne forveksles med dette, dels at der fra 1746 blev indgået aftaler mellem Danmark-Norge og flere af de nordafrikanske folk, om at parternes skibe ikke måtte angribe hinanden. Det var derfor væsentligt at føre et Dannebrog, der klart markerede nationalitetsmærket for Danmark.

Flagtavle fra midten af 1700-tallet. Her ses til venstre det almindelige stutflag, som alle handelsskibe måtte føre, i midten monogramflaget, som danske handelsskibe skulle føre i Middelhavet, og til højre det særlige splitflag for Asiatic Kompagni.

I de søkrigsartikler, som blev udstedt i 1752, blev en række forhold omkring flagets anvendelse i flåden præciseret. Bl.a. understregedes orlogsskibenes pligt til at skride ind over for handelsskibe, som uretmæssigt førte splitflag.

I 1784 blev der opsat et salutbatteri med tilhørende flag på Kastelspynten, således at indgående skibe kunne salutere den danske konges suverænitet ved ankomsten til Køben-

Tegning fra 1801, der viser Rigets flag på Nordøst-siden af Nyholm. I baggrunden udkæmpes Salget på Reden.

havn, og få takkesalut, selv om der ikke lå orlogsskibe i Flådens Leje, der kunne vises respekt over for. Der var imidlertid problemer med at passe dette salutbatteri og i 1788 besluttedes det at flytte salutforpligtelserne til Sixtus batteriet på Nyholm. Flaget her blev således Rigets flag. Det var frem til 1938 opstillet på Nyholms nordøstlige hjørne, hvorfra det så blev flyttet til sin nuværende position på det nordvestlige hjørne.

Dannebrog bliver folkets flag efter 1800

Dannebrog som udtryk for nationalfølelse

I slutningen af 1700-tallet mærkedes en stigende tendens til, at den danske befolkning ikke længere først og fremmest følte sig knyttet til den enevældige konge, men at man også følte sig som borger i en nation, der bestod af flere folk og omfattede flere sprog. Den var også affødt af inspirationer fra litteratur og kunst på dette tidspunkt samt naturligvis af den franske revolution i 1789. Der kom ikke nogen revolution i Danmark, men gennem 1700-tallet havde det f.eks. været en anstødssten, at hæren for en stor dels vedkommende bestod af tyske officerer og hvervede soldater. Et andet misnøje i den almindelige befolkning, var de mange embedsmænd, der ofte kun talte tysk, og som mange mente havde for stor indflydelse. Denne aversion var yderligere blevet styrket som følge af den indflydelse den tyske læge J.E.Struensee i nogle år havde på Christian 7.

Overalt i de danske kolonier blev Dannebrog anvendt som statsflag og suverænitetsmærke.

Det var derfor populært, da den meget nationalsindede stats- og gehejmerådssekretær Over Høegh-Guldberg den 15. januar 1776 udstedte en lov om Indfødsret. Ifølge denne skulle alle kongens og statens embedsmænd for fremtiden kun kunne antages, hvis de var født inden for kongens riger, eller have fået statsborgerskab (naturalisationsbrev). Det gjalt således ikke alle, der ved lovens ikrafttræden, allerede var i offentlig tjeneste.

Skydeskive fra Det kgl. Danske Skydeselskab 1799.

Tidens tendens gav sig også udslag i en interesse for den danske historie, litteratur og kunst. I perioden inden 1800 udnyttede danske handelsfolk desuden Danmark-Norges neutrale stilling til øget

handel. Den rigdom, der kom til landet på denne måde, skabte også forudsætninger for den periode i Danmarks historie, som vi betegner som Guldalderen, men den skabte samtidig et politisk modsætningsforhold til Storbritannien, der følte sig provokeret af den dansk-norske neutrale handel på søen. Disse forhold førte bl.a. til angrebet på København 1801 og krigsperioden 1807-14.

I 1785 nævnes betegnelsen Dannebrog for første gang i en officiel bestemmelse, og i 1790'erne er der flere eksempler på,

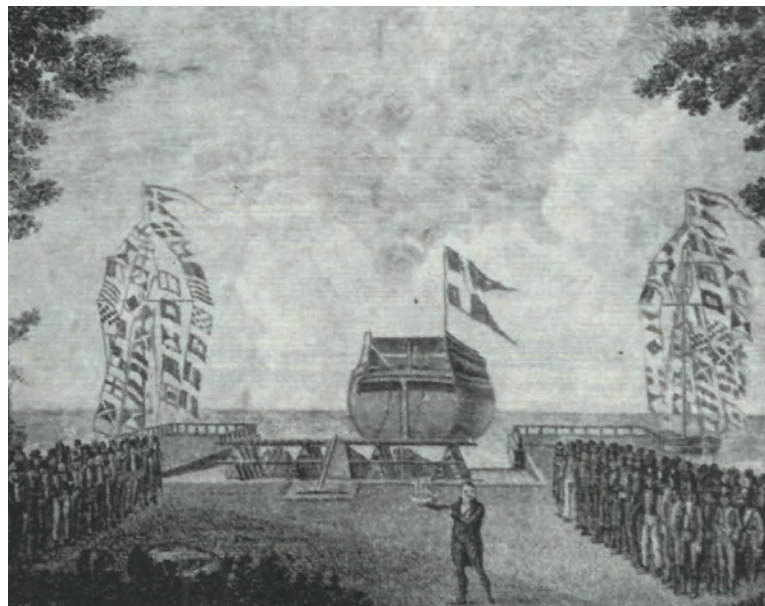
at Dannebrog også anvendes af almindelige danskere og ikke længere udelukkende af kongen og staten. Et eksempel findes f.eks. på en af Det kgl. Danske Skydeselskabs skydeskiver fra 1799. Alt sammen udtryk for en stigende nationalfølelse, der efterhånden også fandt sit udtryk i brugen af Dannebrog.

De krige, som Danmark førte mod Storbritannien 1801-14, fik stor betydning for nationalfølelsen, og herunder en forøget brug af det danske flag uden for konge- og statsregi.

Slaget ud for København den 2. april 1801, som københavnere oplevede uden for deres egne vinduer, Københavns bombardement i 1807 og krigen 1807-14, skabte aversion mod briterne og øgede nationalfølelsen. Denne stemning blev kraftigt understøttet af skuespilleren H. C. Knudsens initiativer. Han rejste i årene efter 1801 og 1807 rundt i landet og fremviste tableau'er for at samle penge ind til de faldnes pårørende og sårede. I disse opstillinger, der blev ledsaget af nationale digte og deklamationer, spillede Dannebrog en meget fremtrædende rolle. Det var med til at gøre flaget populært blandt befolkningen.

På samme måde får vi omkring 1807 den første lyrik omkring Dannebrog i form af "Vift stolt paa Codans Bølge" skrevet af digteren B.S. Ingemann (1798-1862), der på dette tidspunkt kun var omkring 18 år gammel. Dette digt, der ti år efter blev sat musik til af Rudolph Bay (1791-1856), er blevet en klassiker inden for de danske flagsange. I det hele taget kan intet andet land fremvise så mange sange om nationalflaget som Danmark. Legenden omkring Dannebrog's fremkomst har i høj grad været en inspiration for mange digtere, ligesom den dobbelthed, der ligger i Dannebrog som et på en gang nationalt og kristent symbol, har spillet en rolle.

De første to vers af "Vift stolt paa Codans (d.v.s. Østersøens) Bølge" skal gengives her, idet de klart rummer den romantiske forestilling om Dannebrog, som var herskende i de første årtier af Guldalderen, frem til midten af 1800-tallet.

Skuespilleren H.C.Knudsen rejste rundt for at samle penge ind til de sårede og de faldnes pårørende efter 1801 og 1807. Dette blev gjort ved at opstille tableau'er, hvorunder der blev deklameret fædrelandske tekster.

Vift stolt på Kodans bølge
blodrøde Dannebrog!
Din glans ej nat skal dølgje,
ej lynet dig nedslog.
Du over helte svæved,
som sang i dødens favn,
dit lyse kors har hævet
til himlen Danmarks navn.

Fra himlen er du faldet,
du Danmarks helligdom!
Did har du kæmper kaldet,
som verden leder om.
Så længe rygtet svinger
sig over land og sø,
mens Nordens harpe klinger,
din ros skal ej uddø.

I den korte tid i 1814, hvor Norge var en selvstændig stat under den danske Prins Christian Frederik, benyttedes i Norge et Dannebrog, hvori der i det øverste felt var anbragt den norske løve, som var det gamle norske kongevåben. Dette viste den fortsatte tilknytning, man hævdede til Danmark, men med et umiskendeligt norsk symbol. Ved at vælge denne løsning, lagde Prins Christian Frederik op til, at korsflaget blev bibeholdt i Norden. Allerede i 1814 måtte Norge dog gå ind under den svenske konge, men fik en vis selvstændighed.

Det er karakteristisk, at maleren C. A. Lorentzen netop i denne periode, i 1809 udførte sit maleri, der viser, hvordan Dannebrog kommer ned fra Himmelen under slaget ved Lyndanisse den 15. juni 1219.

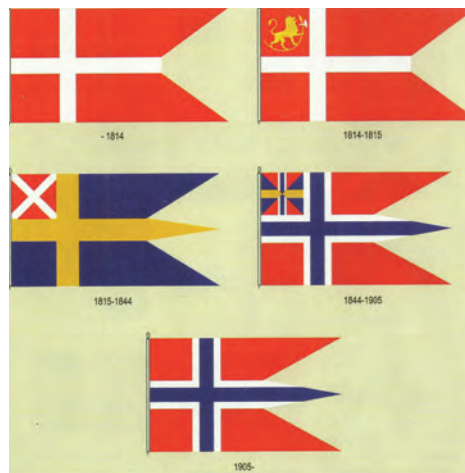
Dannebrog i første halvdel af 1800-tallet

I de første årtier af 1800-tallet oplevede man som nævnt hos befolkningen en stigende anvendelse af Dannebrog. Denne interesse blev dog betydeligt dæmpet, da Frederik 6. i 1834 ret overraskende udstedte et forbud mod at almindelige danskere brugte flaget. Baggrunden for dette forbud var, at udenlandske konsuler havde anmodet om tilladelse til at måtte flage med det lands flag, som de repræsenterede. For at undgå at give en sådan tilladelse, udstedte kongen dette generelle forbud. Det

blev først formelt ophævet 1854, men efter Frederik 6.s død i 1839 ses forbuddet ikke at have været fulgt, og synes heller ikke at have udgjort et problem.

På Christian Købkes maleri fra Dosseringen ved Sortedamsøen fra 1838 ses et par almindelige danskere, der flager med Dannebrog. Flaget og personerne på maleriet kan være malet på senere. Men tager vi maleriet for pålydende, er der tale om en situation i 1838, hvor forbud overtrædes. Borgere måtte ikke bruge Dannebrog, og måtte slet ikke flage med et splitflag, som jo var forbeholdt konge og stat!

Vi ser også Dannebrog hejst ved folkefesterne på Skamlingsbanken 1843-44, samt i flere sammenhæng, hvor danske, svenske og norske studenter mødtes for at hylde den skandinaviske idé.

Dobbeltmonarkiet Danmark-Norge førte frem til 1814 Dannebrog som flag. Den selvstændige norske stat, der eksisterede en kort tid i 1814-15, valgte som flag Dannebrog med den norske løve i øverste felt. 1815-44 førte Norge et orlogsflag svarende til det svenske dog med et rødt felt med et diagonalt hvidt kors i øverste felt. I 1821 fik man i Norge dog mulighed for at føre et handelsflag, der svarer til det nuværende norske flag. Det næste skridt skete i 1844, hvor dette flag blev gjort til orlogsflag dog med det såkaldte unionsmærke i øverste felt. Det blev tretunget, fordi det havde det svenske orlogsflag som udgangspunkt. Først i 1905, hvor forbindelsen mellem Norge og Sverige ophørte, fik Norge sit eget flag, svarende til det i 1821 introducerede, med et tilhørende tretunget orlogsflag.

Christian Købkes maleri fra 1838, Udsigt fra Dosseringen ved Sortedamsøen mod Nørrebro.

I 1842 gennemførtes der en reform af hæren. Den medførte bl.a., at den blev inddelt i nummererede bataljoner. De fik hver sin fane i form af et kvadratisk Dannebrog, hvor det hvide kors var et Mantua-kors, således som Christian 4.s rytterregimenter tidligere havde benyttet det.

I orlogsflåden havde man efter at orlogsskibet "Dannebrog" var sprunget i luften den 4. oktober 1710 under et søslag, bibeholdt navnet til yderligere et par skibe i 1700-tallet. I 1850 blev navnet "Dannebrog" atter anvendt til det sidste rene sejllineskib, der blev søsat i Danmark. Senere blev det givet til det skib til kongens brug, der blev søsat i 1879, og igen til det nuværende kongeskib fra 1932.

Dannebrogs popularitet omkring midten af 1800-tallet

Som det fremgår af de eksempler på brug af Dannebrog, som er nævnt i det foregående, blev forbuddet mod borgernes flagning ikke håndhævet efter 1840. Dette fik man syn for sagt for, da Treårskrigen 1848-50 brød ud. De danske soldater drog i krig under Dannebrog og deres nye bataljonsfaner. Man kan næsten sige, at brugen af Dannebrog eksploderede. Der sås flag overalt, og i den samtidige meget populære sang "Dengang jeg drog af sted" af Peter Faber (1810-1877) hedder det bl.a. ved omtalen af Dannebrog, at "den har tysken hånet og trådt den under fod, nej, dertil er vor fane for gammel og

Danske soldater efter hærreformen i 1842 under Christian 8. Fanen med det hvide Mantua-kors har kongens monogram anbragt i øverste felt og bataljonnens nummer i romertal i det nederste.

Troppenes hjemkomst til København i 1849. Der er flag overalt også af svenske og norske flag.

for god", ligesom det i den anden kendte sang af Peter Faber "Højt fra træets grønne top..." hedder, at "denne fane ny og god giver jeg til Henrik...". I denne sang får man klart indtryk af, hvordan borgerskabet havde taget Dannebrog til sig. Flag-

eksplosionen får man et tydeligt indtryk af i gengivelserne af troppernes hjemkomst.

Dannebrog's popularitet gav også anledning til, at man begyndte at interessere sig for flagets historie. Således forsøgte museumsmanden Worsaae i et foredrag i december 1848 i Skandinavisk Forening at udrede, hvad man vidste om flagets historie. Og snart kom andre artikler til. En interesse, der har holdt sig til vore dage.

Dannebrog blev ikke nævnt i Grundloven af 1849 som landets flag. Forklaringen kan være, at det, trods den store popularitet flaget nød over alt, formelt stadig blev betragtet som konge- og statsflag. Forbuddet fra 1834, som formelt var gældende på dette tidspunkt, har dog næppe haft nogen indflydelse på, at det ikke omtales.

Et andragende fra fremmede staters konsuler i Danmark om at måtte bruge det lands flag, som de repræsenterede, medførte at myndighederne fik øje på det forbud, som ingen længere rettede sig efter, og som sikkert også var ukendt for mange. Det var på

tide at ophæve dette forbud, og det skete den 2. august 1854. I bestemmelsen om ophævelsen hedder det meget karakteristisk, at "det for fremtiden tillades alle og enhver i kongeriget at hejse Dannebrogssflaget uden split fra deres ejendomme eller boliger i købstæderne og på landet". Det er denne tilladelse, der er blev fulgt op lige siden. Nogen synlig virkning fik ophævelsen af dette forbud ikke, da ingen i lang tid havde taget hensyn til dette.

Brugen af Dannebrog spillede naturligvis også en rolle under krigen 1864, men den var af indlysende grunde noget afdæmpet i forhold til krigen 1848-50. Det var et nederlag, som kom til at ændre mange forhold i Danmark.

Brugen af Dannebrog efter 1864

Ønsket blandt borgerne om at måtte benytte splitflaget i stedet for stutflaget specielt til søs tog til efter 1864. Et eksempel på dette er bestemmelsen om indførelsen af det såkaldte yacht-flag den 15. august 1865. Det kunne anvendes af alle lystfartøjer, der ikke var udlejede eller sejlede i kommercielt

anliggende. Det var et splitflag med bogstaverne Y.F., anbragt i guld i flagets øverste felt.

Historien bag yacht-flaget er, at skibsrederen H.P. Prior (1813-75) i 1865 solgte et skib til den danske Prins Georg af Grækenland. Han søgte nu om, at skibet under sejladsen til Grækenland måtte føre splitflag. Hensigten med denne anmodning må utvivlsomt have været, at Prior mente, at skibet ved at føre splitflag ville være bedre beskyttet, fordi dette flag signalerede under en eller anden form, at der var tale om dansk statsejendom. Der var ingen bestemmelser, der gav hjemmel for en sådan tilladelse, men Marineministeriet fandt på råd ved at udstede en bestemmelse om, at alle lystfartøjer havde lov til at føre et splitflag med Y.F. (=Yacht Flag) i øverste hjørne, mod en forudgående registrering i Marineministeriet. Selv om man kan diskutere om H. P. Priors skib var et lystfartøj, så fik det med denne hjemmel lov til at føre splitflag. Det nåede i øvrigt aldrig til Grækenland, idet det undervejs blev solgt i Neapel. Yacht-flaget var indført og bruges den dag i dag. Bestemmelsen er senest blev fornyet i 1957, men kræver ikke længere en nødvendig registrering.

Yacht-flaget åbnede for en udstrakt tilladelse til at sætte forskellige mærker i Dannebrog, alt efter hvem, der skulle flage med det. Frem til 1899 fik således forskellige sejlklubber, bl.a. K.D.Y Kongelig Dansk Yachtklub tilladelse til at føre egne mærker i det øverste felt i flaget.

Skytteforeningerne, der fremkom i 1860'erne, tog med det samme Dannebrog til sig og anvendte flaget i udstrakt grad. Dette skabte den senere forbindelse til idrætten, som også har været en markant bruger af Dannebrog.

En række malerier af danske bøndergårde fra 1870'erne viser, at mange af disse på dette tidspunkt havde flagstang med Dannebrog vajende.

Under den politiske strid mellem Højre og Venstre i årene 1885-94 konstateredes for første gang en form for politisering af brugen af flaget. Begge partier forsøgte at hævde, at det var mere dansk end det andet parti. Da begge parter flittigt benyttede sig af Dannebrog, kunne anvendelsen af flaget ikke umiddelbart anvendes i den politiske kamp, men i Venstre fandt man

dog på ved partiets offentlige møder på Grundlovsdagen den 5. juni, som en protest, at sætte Dannebrog på halv stang for at vise, at man var utilfreds med, at Højre-regeringen ikke – efter deres mening – overholdt Grundloven af 1849, og i stedet holdt sig til den reviderede Grundlov af 1866.

Hæren indfører flagdage

Inden for hæren havde man gennem 1800-tallet hørt klager over, at mens flåden sejlede under det gamle kongeflag, splitflaget, måtte man i hæren virke under kvadratiske regimentsfaner, der jo ikke var rene Dannebrogsgfaner. Krigsministeriet under Højre-regeringen besluttede derfor i 1886, at hæren fremover også skulle anvende statsflaget. Dette havde indtil da været anvendt som vajende over befæstningsanlæg, men nu skulle flaget også anvendes under andre forhold, således at hæren kunne få mulighed for at profilere sig mere flagmæssigt end det hidtil havde været tilfælde.

Ingeniørkorpset blev derfor beordret til at forsyne kaserner og forlægninger med "midler til flagning", dvs. flagstænger. Samme år kom der en bestemmelse om, at der skulle flages:

- A) på 13 nærmere angivne kongelige personers flagdage
- B) på Grundlovsdagen den 5. juni, og
- C) på syv mindedage for militære slag under de slesvigske krige, samt den 2. april, dagen for Slaget på Reden 1801.

Det var tillige tanken, at der også skulle flages til daglig. Man indførte derfor et lille og et stort flag, der skulle anvendes henholdsvis til daglig og ved de særligt bestemte flagdage, som med dette blev introduceret i Danmark. Bestemmelsen gjaldt i første omgang hæren og kom derfor ikke umiddelbart til at spille en større i forbindelse med den folkelige udnyttelse.

Den nye Venstre-regering, der kom i 1901 var interesseret i at skubbe til den folkelige anvendelse af flaget, idet der under de foregående års politiske stridigheder havde været en tendens til at flaget signalerede tilslutning til konge og den siddende Højre-regering.

I 1905 blev der indført distinktionsflag for kongehuset og i 1914 kom der et nyt kongeflag, et splitflag med kongevåbenet anbragt i spunsen.

Dannebrog og Sønderjylland

Et særligt kapitel i Dannebrog's lange historie udgør flagets betydning i Sønderjylland efter at dette område i 1864 måtte afstås til Preussen. Mange af de danskere, der nu kom ind under tysk styre håbede, at det en dag ville være muligt at vende tilbage til Danmark. Symbolet på dette håb var Dannebrog. Allerede 1867 forbød de preussiske myndigheder brugen af Dannebrog, og i det hele taget en hver form for kombination af den røde og den hvide farve, der blev benyttet af det danske mindretal som skjulte markeringer af det danske tilhørsforhold. Samtidig steg anvendelsen af Dannebrog i den tilbageblevne del af Sønderjylland, som en slags solidaritetstilkendegivelse over for de danskere, der befandt sig syd for grænsen. Det er derfor ikke underligt, at flagene kom frem alle steder, da den nordlige del af Sønderjylland kom tilbage til Danmark i 1920.

Dannebrog som nationalsymbol

Den liberale tildeling af særlige mærker til anbringelse i Dannebrog, og at splitflaget og stutflaget efterhånden blev brugt lidt i flæng, gjorde at man omkring 1900 fra flere sider efterlyste en opstramning af flagbestemmelserne.

I 1907 blev der så for første gang nedsat en flagkommission, som skulle rydde op i det kaos, som flagtildelingerne havde udartet sig til. Kommissionen skar hårdt igennem og indstillede, at der kun, ud over de kongelige flag, skulle eksistere splitflaget og stutflaget, og at der ikke måtte anvendes flere forskellige røde farvenuancer. Dette forslag var dog for radikalt, og kommissionens forslag blev aldrig fremsat som lovforslag. Derfor blev det farveproblem, der eksisterede med de forskelligt anvendte flag, ikke løst ved denne lejlighed. Splitflaget anvendt som orlogsflag vedblev med at have en mørkere nuance end de øvrige flag.

Danmarks-Samfundet 1908

Efter det politiske systemskifte i 1901 var det et udbredt ønske,

at landets forsvar, der havde været politisk katebald i de foregående årtier, blev ordnet, således at der kunne opnås en bred opbakning bag dette.

I 1902 blev nedsat en kommission, der skulle ordne dette spørgsmål. Den kom til at sidde til 1908, og i mellemtiden opstod der forskellige interessegrupper, der søgte at påvirke den nationale stemning i landet, og således også påvirke kommissionen.

En af disse interessegrupper var Danmarks-Samfundet oprettet i 1908. Formålet var at styrke befolkningens fædrelandskærlighed, samt dets vilje og evne til at bevare landets selvstændighed. Det nationale skulle styrkes overalt, ligesom organisationen skulle arbejde for udbredelsen af Dannebrog. Dette skulle bl.a. gøres ved at uddele Dannebrogspaner til landets foreninger. Det varede ikke længe før udviklingen medførte, at udbredelsen af Dannebrog blev denne forenings hovedsag – og har været det siden.

Et lille flag, Valdemarsflaget, er blevet solgt siden den 15. juni 1913 til fordel for Danmarks-Samfundets uddeling af faner til landets foreninger og sammenslutninger.

Første verdenskrig 1914-18

I 1910 supplerede Krigsministeriet listen over flagdage med 11. februar, hvor der skulle flages for stormen på København 1659. Dette har sandsynligvis medført, at Marineministeriet i 1913 også udsendte en liste over flagdage i Søværnet. Den indeholdt de kongelige fødselsdage, de kirkelige højtider og en række søslag, samt stiftelsesdagen for Holmens Hæderstegn den 29. januar 1801. Af de militære flagdage var Slaget på Reden den 2. april, den eneste Hæren og Søværnet havde til fælles. I 1922 og 1923 udsendte begge værn opdaterede lister over deres flagdage. Begge tilføjede den 15. juni, Valdemarsdagen, der på dette tidspunkt også repræsenterede Genforeningsdagen.

Danmark blev ikke involveret i 1. Verdenskrig 1914-18, men alligevel mærkede man i Danmark krigen. Det gjaldt især skibsfarten, hvor mange skibe gik tabt selv om landet var neutralt. For at vise neutraliteten blev der påmalet store Dannebrogflag

på siderne af skibene. Flaget var ikke længere tilstrækkeligt til at sikre nationalitetsmarkeringen, således som det tidligere havde været tilfælde. For at understrege landets neutralitet blev det forbudt i 1915 at flage med andre nationers flag end det danske.

Efter at Dannebrog havde vajat over de danske vestindiske øer blev det nedhalet ved en ceremoni, da øerne den 31. marts 1917 overgik til U.S.A. Kommandør Henri Konow, der forestod overdragelsen, skriver i sine erindringer: "...for sidste gang nød jeg at se Dannebrog vaje fra flagstangen ved salutbatterierne og de offentlige bygninger.. derefter blev Dannebrog nedhalet, mens "Kong Christian" blev afspillet". Videre hedder det hos Konow, at "det var sikkert et af de trangeste øjeblikke i mit liv, da jeg havde udført den danske regerings ordre om at nedhale vort gamle flag, som i 250 år havde vajat i Dansk Vestindien, og jeg havde al min selvbeherskelse behov for at kunne udføre den. På mængden gjorde flagets nedhaling et dybt indtryk, man hørte ikke en lyd, og mange tårer blev fældede". Dette vidnesbyrd er et godt indtryk af, hvilke følelser flaget kan fremkalde. Det er det, forfatteren Peter Seeberg har betegnet som "den blide galskab", der vækkes hos danskere, når vi nærmer os Dannebrog. Vi

bliver ofte rørte, og får måske også tårer i øjnene, når flaget hej-
ses, eller vi afsynger nogle af vore flagsange. Disse øjeblikke vil i
et splitsekund være indbegrebet for os af vor historie, vor kultur,
vort land og vore egne markante stunder i sorg eller glæde.

Dannebrogsfesten 1919

Den 15. juni 1919 blev Dannebrog fejret over alt i landet på
grund af 700 års dagen for legenden om flaget i Estland 1219.

Talrige artikler og avisartikler, der dækkede hovedparten af det
politiske spektrum, støttede op om flaget. Efter verdenskrigen
synes det som om danskerne trængte til at samles om deres
fælles symbol.

Digteren Axel Juel (1883-1948) skrev i 1916 en af de nu klassi-
ske sange om Dannebrog, "Der er ingenting, der maner...", som
gengives her:

Der er ingenting, der maner,
som et flag, der går til top,
mens det drager vore hjerter
og vort sind mod himlen op –
og det vajer under saling
som en flammende befaling,
å men også som en hvisken
om det største, som vi ved:
Ikke din og ikke min
men hele folkets evighed!

Det har vajet for de slægter,
hvorved vi og vort blev til,
over fredens milde toner,
over kampens vilde spil.
Det var forrest, når de sejred,
det var med dem, når de fejred,
langt fra hjemmet, hjemmets fester –
det var råbet, når de stred,
og det sidste suk i bølgen,
når det stolte skib gik ned – –

Derfor blotter vi vort hoved,
hver gang flaget går til top,
mens det drager vore hjerter
og vort sind mod himlen op.
Det er vore drømmes tolk,
det er både land og folk – –
Lad dit hvide kors forkynde
for hver fremmed havn og red
– omend hele verden strides –
jeg er Danmark, jeg er fred!

Dette mærke udsendtes i anledning af Dannebrog's 700 års fejring i 1919.

Sangen indgik i Axel Juels digtsamling "Sange om Dannebrog", der blev udgivet 1919, og var en del af den store kantate for Dannebrog, som han skrev til brug for højtideligheden den 15. juni 1919.

Genforeningen 1920

Afslutningen på 1. verdenskrig og den Versailles-traktat, som parterne indgik, åbnede mulighed for at princippet om "folkenes medbestemmelsesret" kunne anvendes, hvor nationale kulturer var havnet så at sige i en forkert statsdannelse. De allierede gik med til efter dette princip, at der blev foretaget en folkeafstemning i Sønderjylland, som netop efter 1864 udgjorde et sådant kulturområde.

Afstemningen blev gennemført den 10. februar 1920 i Sønderjylland. Afstemningens resultat blev, at den nordlige del af

Sønderjylland vendte tilbage til Danmark. Dannebrog havde som nævnt tidligere spillet en fremtrædende rolle i forbindelse med vedligeholdelsen af danskheden siden afståelsen af områder i 1864. Den internationale kommission, der overvågede afstemningen, havde forbudt flagning med danske flag inden afstemningen. Først på selve afstemningsdagen måtte der flages med Dannebrog.

Den 15. juni 1920 blev den nye grænse mellem Tyskland og Danmark notificeret. Dagen var omhyggelig valgt, således at det skete på Valdemarsdagen. Den danske flagdag blev således også gjort til Genforeningsdag.

Christian 10. rider den 10. juli 1920 over den tidligere grænse mellem Tyskland og Danmark i en "styrt sø af flag".

Den 10. juli 1920 red Christian 10. over den tidligere grænse på en hvid hest, således som et sagn havde sagt, omgivet af et bølgende hav af Dannebrogspaner og –flag. Grebet af den stærkt følelsesmæssige inspiration, tog kongen en lille sønderjysk pige op på sin hest. Hun var klædt i rødt og hvidt, og var blevet rakt op mod kongen for at give ham blomster. Symbolværdien var kolossal og overvældende! Ankomsten til Haderslev afsejlede kongen med kongeskibet "Dannebrog"!

Der blev festet i de følgende dage, og alt var som "en styrt sø af flag", som det er blevet udtrykt. Danmark var klædt i rødt og hvidt.

Flagkommissionen af 1927

Maleren Kræsten Iversen (1886-1955) påbegyndte i 1927 udsmykning af loftet i Riddersalen på Christiansborg. Heri indgik en sekvens, hvor man ser Dannebrog, der kommer ned fra Himlen. Samme år blev der nedsat en ny kommission, der skulle komme med lovforslag til en flaglov. Om der er nogen forbindelse mellem loftsdekorationen og flagkommissionens nedsættelse vides ikke.

Det var en Venstre-regering, der havde nedsat kommissionen, og som sikkert derigennem ville vise, at det stod på national grund. Da kommissionens betænkning kom i 1929, var der kommet en socialdemokratisk-radikal venstre-regering, som øjensynlig ikke var specielt interesseret i flagspørgsmålet.

Forslaget, som kommissionen kom frem til, adskilte sig ikke meget fra resultatet af flagkommissionen af 1907. Dannebrog skulle findes i en splitflag og stutflag, og kun ganske få mærker indsat i øverste hjørne skulle være tilladt. Da der på baggrund af kommissionens arbejde i 1930 blev fremsat et lovforslag, indløb der talrige protester fra firmaer, institutioner og sammenslutninger, som gennem årene havde fået lov til at føre

Loftsdekoration i Riddersalen på Christiansborg, der viser legenden om Dannebrog 15. juni 1219. Udført af maleren Kræsten Iversen 1927-31.

Kongemærket, som blev fremstillet i anledning af Christian 10.s 70 årsdag den 26. september 1940. Blev under Besættelsen båret af mange som en markering af danskhed.

Dannebrog med et særligt mærke. Af bl.a. erhvervsmæssige grunde ville man ikke af med disse mærker, og følgen blev, at der ikke kunne skaffes et politisk flertal til at få behandlet lovforslaget.

Dannebrog og den tyske besættelse

I 1939 udbrød en ny storkrig, og for at markere den danske neutralitet blev danske skibe, som tidligere, påmalet store Dannebrogssflag på skrog og overbygning. Den 9. april 1940 blev Danmark besat af Tyskland. Det er oplagt, at interessen for Dannebrog, som et fælles samlingsmærke for danskhed, atter steg. Mange bar det såkaldte kongemærke, der var blevet fremstillet i anledning af Christian 10.s 70 års fødselsdag den 26. september 1940. Det viste det kongelige monogram med et Dannebrog som baggrund. Med dette kunne man markere sit danske tilhørsforhold som en stille protest over for Besættelsesmagten.

Forfatteren og poeten Poul Sørensen (1906-73) tolkede meget godt stemningen og flagets betydning i den sang, som han skrev i november 1940, og som senere fremkom i den illegalt trykte digtsamling "April i Danmark". "Et flag er smukke i modvind", hvis første vers lyder:

Et Flag er smukke i Modvind.
Hang det før bare slapt fra sin Stang
saa blir det i Storm til en Bølge af Trods,
der stolt sætter Vilje mod Tvang.
Lad Vindene blot være stærke
saa viser de Verden dets mærke,
dets frie, dets levende Form.
Et Flag er smukke i Modvind.
Et Flag blir sig selv gennem Storm.

Hjulpet godt på veje af Emil Resens musik fik denne sang meget stor udbredelse i Danmark.

Da Danmark atter var frit i maj 1945, kom alle Dannebrogssflagene frem, og man oplevede atter i Danmark en "styrt sø af flag".

Dannebrog sås overalt, da Danmark atter var frit den 5. maj 1945.

Dannebrog i vores hverdag

Efter Besættelsens ophør fortsatte den udstrakte brug af Dannebrog, men naturligvis ikke i samme omfang, som man havde set bl.a. i forbindelse med Befrielsen. Især så man en øget brug af Dannebrogsfaner inden for idrætten. I forhold til perioden før 2. verdenskrig konstateredes også en tendens til at bruge

Dannebrog bruges i dag overalt.

Dannebrog i en række dagligdags forhold, i et omfang som man ikke tidligere havde kendt.

I 1969 var der fortsat stor opbakning til Dannebrog som et samlende symbol, i forbindelse med at man mange steder fejrede 750 året for Dannebrogsglegenden.

Forfatteren og digteren Poul Sørensen bragte, som under Besættelsen, atter Dannebrog ind som et markant element i den danske folkestemning, og skrev i den anledning et digt om Dannebrog, der synes i ét at rumme hele Dannebrogshistorien og de følelser danskere nærer for flaget: Gengives nedenfor.

I de senere årtier er Dannebrog og flagets rød-hvide farver taget op af danske tilskuere og fans, de såkaldte roligans, og anvendt i forbindelse med landskampe inden for fodbold og håndbold. Tilskuerpladserne under landskampe tager sig derfor mange gange ud som de rene flag-orgier.

Vi skrev det Herrens år 1219.
De danske var på korstog – og fik klø.
Da faldt med ét en fane ned fra himlen,
og dansken slog de vantro slavefrø.
Mirakel? Krigslist? – Hip som hap:
En myte var skabt, som kan få hjerter til at lytte.

Ja, Dannebrog skal være sendt fra himlen.
Hvadenten det er sandhed eller sagn,
er det i dag trekvart årtusind siden,
vi fik vort flag. Et flag med folkets navn.
Mønster for alle søsterflag i Norden.
Og nok i dag det ældste flag på Jorden.

Først var det kun et krigstegn: Banner, fane.
Men tiden gik, og fanen blev et flag.
Et farvesmæld i sol og blæst og gråvej,
der siger FRED og HJEM og DAGLIGDAG.
Før: Samlingsmærke for en hær på krigsfod.
Nu: Pynt på haveflagstang, sportsplads, isbod...

Tilbagegang? – Nej! Spejl af, hvordan livet
er under netop Danmarks himmelhvelv:
Et land, hvor kongen færdes uden livvagt,
et land, flaget flager af sig selv.
Der findes flag hvorom en spejlglands hviler
af hovmodsprunk. Men Dannebrog - det smiler!

Et smil med alvor bag. I fred og fare
fløj Dannebrog på hav og blæst Jorden om.
Det flammede i sønderjyske hjerter
i lange tvangsår, hvor dets stang stod tom.
Det vandt på trods (i fem år, som vi ellers bør tie om)
sin plads blandt forbundsfællers.

Hvad er et flag? Et mærke, som skal samle.
Forbinde egn med egn og før med nu.
Et tegn, som siger: Du er ikke ene,
millioner andre vil og tror som du!
Det samler fælles kraft i fælles vilje
og hele folket i én stor familie.

I dag, hvor tanken går til flagets fortid,
er det dets fremtid, vi skal samles om:
Et tegn på fortsat fællesskab og frihed,
et hverdagsmærke og en helligdom.
Symbol på fred. På, at vi vil bevare den.
Blandt andet ved – om tiltrængt – at forsvare den.

Lad Dannebrog i gode år og onde
forbinde hverdagsstræb og himmelflugt.
Slidt, med de rifter, tidens storme gav det -
for os er intet andet flag så smukt.
For enten medvind eller modvind spiller
dets dug, er Dannebrog det flag, der smiler.

Ved afstemningen om indmeldelse i det europæiske fællesmarkedet (EF) i 1972, blev Dannebrog atter hentet frem og anvendt af både modstandere og tilhængere.

Danske tilskuere varmer op til en landskamp med Dannebrog, klædt i rød-hvide farver. Et eksempel på vore dages afslappede brug af Dannebrog som symbol.

Flagdage

Frem til 1945 var der kun to flagdage, den 5. juni og den 15. juni, der ikke var egentlige bestemmelser for. Der var udstedt bestemmelser for på hvilke dage, der fra offentlige bygninger skulle flages i forbindelse med fødselsdage inden for den kongelige familie. Derudover havde de militære værn hver deres liste over særlige mærkedage, der skulle flages på, og endelig var der også udsendt en liste over de kirkelige dage, hvor der skulle flages fra kirkerne. Der var således i vid udstrækning tale om "officielle" flagdage, som det ikke forventedes, at borgerne flagede på. De kunne så flage på Grundlovsdagen og på Valdemars-/Genforeningsdagen. At der ikke var udsendt en samlet liste, og hvad den indebar, skyldes måske, at der aldrig var kommet resultater ud af de flagkommissioner, som havde været nedsat.

Efter 1945 føltes det imidlertid af mange naturligt, at begivenhederne i forbindelse med Besættelsen måtte medføre dage, hvor man mindedes den genvundne frihed, og hvor man så at sige blev mindet om, at man aldrig ville opleve en 9. april igen! I 1950erne begyndte man så at flage den 9. april (på halv stang ind til kl. 12) og den 5. maj, henholdsvis for at mindes besættelsen og befrielsen

Der flages med Dannebrog – folkets og statens flag.

af Danmark i 1940 og 1945. Men det er karakteristisk, at der aldrig er udstedt en bestemmelse om, at disse dage er flagdage i Danmark. Senest er så kommet til den 5. september, hvor man flager for Danmarks udsendte i internationale operationer. Denne flagdag adskiller sig væsentlig fra de øvrige flagdage, dels ved at den er officielt vedtaget af folketinget, dels ved at der ikke er tale om en konkret begivenhed, man mindes, således som det er tilfælde for de flagdage, der hidtil har været benyttet i Danmark.

Mens der fortsat ventes på en flagkommission til at give anvisninger omkring brugen af Dannebrog, udsender justitsministeriet i dag et cirkulære til statens myndigheder om de ”

officielle” flagdage herunder de kirkelige. Den noterer 20 flagdage, men indeholder ikke de militære flagdage, som der er 11 af, og er altså kun til inspiration for landets borgere. Alt i alt er der således 31 potentielle flagdage!

I jubilæumsåret 2019 udsendte Post Nord en serie med fem frimærker, der er en hyldest til vores alsidige og ubegrænset brug af Dannebrog.

Dannebrog og vor nationalfølelse

Et flag er et stærkt symbol i sig selv, og naturligvis er det ikke kun i Danmark, at et flag kan vække følelser. Men udviklingen i Danmark omkring nationalflaget er et tidligt eksempel på en folkeliggørelse af et symbol på alder med vor egen statsdannelse. Flaget er ikke alene et symbol for det danske, men er i høj grad blevet en del af den kultur, der nu en gang, under utallige påvirkninger udefra, har udviklet sig i vort område. Det lange spand af år har set en udvikling og ændring i flagets status, som er parallel med den politiske udvikling gennem vor historie. Først var det kongeflag, så var det statsflag, dernæst blev det folkets flag. I dag er det nationalflag og samtidig kongeflag, statsflag, folkets flag og samfundets flag. At det samme flag har kunnet bibeholdes, skyldes i høj grad, at landet heller ikke har undergået store ydre ændringer.

Er vores begejstring og glæde ved at anvende Dannebrog udtryk for nationalisme? Nej, det er den ikke! Den udstrakte brug af Dannebrog er en gammel tradition, der måske nok

kan være udtryk for nationalfølelse, men ikke for nationalisme, og slet ikke i en outreret form. Har vi mon ikke, som forfatteren Peter Seeberg siger det, fået udviklet "den fineste og uskyldigste nationalisme i verden"?

Dannebrog er for alle, men vi vil aldrig kunne gardere os mod, at yderliggående kræfter eller kredse - således som vi tidligere har set det i vor historie - bruger Dannebrog på en ekskluderende måde eller som ikke har almindelig bred opbakning. Dette bør dog aldrig være til hinder for, at alle fortsætter med at flage med Dannebrog i samme omfang som hidtil. Ingen kan tage patent på det at være dansk. De, der tilhører det danske samfund og som ønsker at flage med Dannebrog, er danske!

Historien viser, at vi har et flag, fordi vi er et folk, og at vi er et folk, fordi vi har et flag!

HOVEDPUNKTER I DANNEBROGS HISTORIE

1219	Ifølge legenden falder Dannebrog ned fra Himlen under slaget ved Lyndanisse i Estland	1809	C.A.Lorentzens maleri skildrer legenden om Dannebrog
1370	Dannebrog vises i Armorial Gelre som den danske konges banner	1834	Forbud mod at private borgere flager med Dannebrog
1398	Dannebrog ses i Erik af Pommerns segl	1848-50	Dannebrog bruges overalt i forbindelse med krigen
1439	Dannebrog nævnes i svensk tekst	1854	Alle borgere får ret til at flage med Dannebrog som stutflag
1527	Legenden om Dannebrog præsenteres af danske historikere	1865	Yacht-flaget indføres som splitflag for lystfartøjer
1550	Afbildning af skib, der fører Dannebrog	1886	Hæren indfører særlige historiske mærkedage som flagdage
1625	Christian 4. indfører splitflaget som konge-, stats- og orlogsflag	1907	Flagkommission
1696	Kongeflagets proportioner fastsættes	1908	Danmarks-Samfundet stiftes
1731	Særskilt kongeflag	1914	Det forbydes at flage med andre flag end Dannebrog
1748	Bestemmelser for handelsflaget som stutflag	1919	700 årsdagen for legenden fejres
1785	Dannebrog nævnes første gang i en officiel dansk bestemmelse	1920	Genforeningen med Sønderjylland
		1927	Flagkommission

DANMARKS-SAMFUNDET

Danmarks-Samfundet er en upolitisk medlemsbaseret landsorganisation, der med baggrund i den danske kulturtradition, har til formål at udbrede kendskabet til Dannebrog og dets anvendelse som et nationalt symbol for dansk kultur, fællesskab og identitet. Hvert år uddeler Danmarks-Samfundet Dannebrogflag og -faner til myndigheder, organisationer og foreninger, ligesom der udgives publikationer om Dannebrog.

Danmarks-Samfundet har i mere end 110 år til daglig passet på Dannebrog og været rådgivende med hensyn til dets anvendelse. Såvel organisationer som enkeltpersoner kan optages som medlemmer.

Yderligere oplysninger kan fås på www.danmarks-samfundet.dk eller ved henvendelse til Landskontoret på tlf. 24 46 81 26 eller email: ds@danmarks-samfundet.dk.

Dannebrog er folkets flag.

